UDK 94(497.5:4)"15/16"

EUROPSKI PARADOKS HRVATSKE: INTEGRACIJSKA "DEZINTEGRACIJA" XVI. I XVII. STOLJEĆA

MIROSLAV BERTOŠA

Slijedom teze navedene u naslovu, autor prati nit zbivanja, promjena, društvenih, gospodarskih i političkih prilika – od Krbavske bitke do konca XVII. st. – koje su utjecale na tijek integracijskih i „dezintegracijskih" procesa na hrvatskome etničkom prostoru.

Uvodna teza

Tema Drugoga kongresa hrvatskih povjesničara – *Hrvatska i Europa – integracije u povijesti* – vrlo je izazovna, zahtjevna, svakako i amblematična. Povjesničar koji – u okviru svojega zanata, iskustva i širokih (svakim danom *sve širih*!) granica struke – razmatra taj problem, u svoje će izvješće unijeti ne samo razmatranje o stvarnosti prošlih stoljeća, već i splet okolnosti koje povezuju naše vrijeme s vremenom prošlim. Povijesne činjenice, ali i kompleksni „mentalni" okviri u kojima su se one odigravale, kriju mnoga dramatična pitanja hrvatske povijesti. Sve to skupa čini kompleks problema koji bismo mogli nazvati *hrvatskim slučajem*!

Opće je poznata činjenica da je svaki narod na tlu „zemljopisne Europe" tijekom povijesti nagomilao mnogobrojna iskustva – najčešće negativna! – s „političkom Europom". Iako te dvije sintagme u prošlosti nisu nikada isticane, nema dvojbe da su već stoljećima nazočne u svekolikim odnosima između onih dijelova Staroga kontinenta koje nazivamo europskim *Zapadom*, *Mitteleuropom*, europskim *Istokom* i *Jugoistokom*. Danas je odnos između „zemljopisne" i „političke" Europe izbio u prvi plan u tako *tvrdom*, *isključivom* i *netrpeljivom* obliku da su se i povjesničari – jednako oni iz „političke" kao i „zemljopisne" Europe – našli pozvanim upozoriti i na potrebu konstruiranja *zajedničke Europe*.

Vjerojatno nije previše pretenciozno istaknuti tezu da se i ovaj Drugi kongres hrvatskih povjesničara ne neki način uklapa u veliki sveeuropski projekt, osmišljen nacrtom možda

najvećega živog povjesničara današnjice Jacquesa Le Goffa, po naslovom *Faire de l'Europe* („Stvarati Europu").[1] Serije tih knjige naišle su na izvanredan prijam u mnogim europskim zemljama, iako se, na žalost, hrvatski nakladnici nisu pridružili tom pothvatu.

Dugo trajanje krbavskoga poraza

Ranonovovjekovna hrvatska povijest pripada razdoblju kada su davne europske podjele na latinsku i grčku Europu, štoviše i na islamsku Europu, postale dijelovi dramatične i sukobljene stvarnosti. Hrvatska je bila osebujni "Triplex confinium", granično područje između triju velikih sila: Habsburške Monarhije/Kuće Austrije, Mletačke Republike/ Republike sv. Marka i Osmanskoga Carstva/Turske. One su, jednim dijelom, parafrazirajući poznati pjesnički izričaj, *dijelile megdane ne njezinim poljima*. Tragičnim srazom s Osmanlijama na Krbavskome polju godine 1493. započinje hrvatsko ranonovovjekovlje i kontinuitet nedaća koje su se odrazile u svim slojevima hrvatskoga društva. U povijesnim svjedočanstvima, u književnosti i pučkoj *memoriji* ostao je taj događaj obilježen epitetom "krvavoga polja" (*chervavo pogle*). Iako kratkoga trajanja, krbavski je poraz za sobom ostavio dugi i duboki trag. Zadan je tako težak udarac hrvatskome plemstvu da se ono više nije moglo oporaviti, a zbog gole opstojnosti i seljačko je žiteljstvo bilo prisiljeno napuštati svoja ognjišta i potražiti sigurniji ezgistencijalni prostor. Time su počeli višestoljetni migracijski procesi koji su u hrvatskome društvu izazvali goleme promjene. Hrvatska je izgubila i svoju prostornu cjelovitost. Nekadašnji dijelovi hrvatske države u dalmatinskome primorju i njegovome zaleđu pretvarali su se u osmanske sandžake, a mijenjala se donekle i njihova etnička struktura.

Unatoč teškim prilikama, hrvatska su područja bila i teatar unutarnjih previranja, pa i otvorenih sukoba: u tijeku dinastičkih sukoba kraljevi nastoje potisnuti vlastelu, oslanjajući se na niže plemstvo i građanstvo. Još od Matije Korvina međunarodnoj su javnosti upućivani pozivi za pomoć zbog osmanlijske opasnosti, jer vlastite snage za nisu mogle zadržati njihovo napredovanje. U takvim uvjetima vladar se nije mogao upustiti u obranu Dalmacije, niti zaustaviti političku, društvenu i gospodarsku krizu u koju je Kraljevstvo sve više tonulo. Izvanredne ratne daće pretvorile su se u godišnje poreze koji su teško pogađali sve slojeve hrvatskoga društva.

Unutarnja previranja i osmanlijsko nadiranje. Konstruiranje *predziđa*

U obranu od osmanlijskih osvajanja, osim Habsburgovaca, uključila se i Mletačka Republika, kojoj je pomorski put na Levant predstavljao žilu kucavicu sveukupne opstojnosti. Ona će upotrijebiti golema novčana sredstva, vojno-pomorski potencijal i ljudstvo (znatnim dijelom unovačeno na istočnojadranskoj obali i njezinu zaleđu) da bi obranila Dalmaciju i posjede na Levantu. I u hrvatskome prostoru, kao i diljem Europe, izbijaju mnogobrojne seljačke i pučke pobune. Lanac seljačkih buna upotpunjavaju one u neposrednom hrvatskome susjedstvu (u slovenskim pokrajinama uz Sutlu i u Srijemu).

Slabljenje seljačkoga sloja znatno je – u trenutku kada se trebalo suprotstaviti osmanlijskome osvajaču – oslabio i obrambenu snagu Kraljevstva. Prilike su se

1) Knjige iz serije Faire de l'Europe tiskaju se u Parizu, Oxfordu, Barceloni, Rimu, Bariju, Amsterdamu, Lisabonu, Ateni, Budimpešti, Varšavi, Pragu, Bratislavi, Sofiji, Ljubljani, Beogradu, Vilniusu, Istanbulu, Seulu i Tokiju.

pogoršavale padom Beograda (1526.), ključne obrambene utvrde, pa je Osmanlijama bio otvoren put daljim osvajanjima. Prvi prodor uslijedio je prema Hrvatskoj: do godine 1527. pale su mnoge utvrde južno i sjeverno od Velebita, a zatim i tvrdi Klis. Uslijedio je niz dobro poznatih događaja, tragičnih kronoloških prijelomnica padajuće krivulje hrvatske povijesti. Nakon Mohačke bitke 1526. u vlasti Sulejmana II. Veličanstvenog našla se Slavonija sa Srijemom, a hrvatsko je Kraljevstvo u središnjemu dijelu gotovo nestalo. Pogibijom Ludovika II. Jagelovića ispražnjeno je prijestolje, što je otvorilo stranice nove političke krize u Hrvatskoj. Izborom Habsburgovca, austrijskog nadvojvode Ferdinanda (I.), Hrvatska i Slavonija ponovno su – za gotovo četiri stoljeća – ujedinjene pod zajedničkom krunom. Osmanlijska su osvajanja znatno smanjila hrvatski državni i etnički prostor: od nekadašnjih pedeset tisuća četvornih kilometara poslije 1526. preostalo je tek nešto više od dvadeset, da bi se koncem stoljeća sveo na 16.800 km^2. Hrvatska – koja se počela i službeno nazivati "ostacima ostataka nekada slavnoga kraljevstva" – postala je marginalna i zabačena zemlja, sitni dio golemoga habsburškoga stroja, svenazočnog na europskoj i svjetskoj sceni. Premda se nadvojvoda Ferdinand, preuzimajući hrvatsku krunu, obvezao da će "nepovrijeđeno uzdržati, potvrditi i obdržavati" dotadašnje zakone, prava i obveze, državna strategija moćnog Habsburškoga Carstva tekla je drugim političkim, vojnim i gospodarskim kanalima.

U vrtlogu unutarnjih kriza i vanjske opasnosti

Ratovi s Osmanlijama izazvali su u tijeku XVI. stoljeća tragična iseljivanja hrvatskog etničkog elementa. Mnogobrojne skupine i pojedinačne obitelji iz Dalmacije, Like, Krbave i područja uz Unu sele se u zapadnu Ugarsku, Austriju, Moravsku i Italiju. No, dolazi i do migracija unutar hrvatskoga prostora, napose iz zapadne Bosne prema Dalmacije i dalje u Istru, kojoj su ratovi i epidemije kuga nanijele teške demografske gubitke. U hrvatskim se krajevima naseljavaju i skupine Vlaha, Nijemaca, Mađara i Arbanasa.

U XVI. stoljeću dovršena je jedna od etapa razvoja hrvatskoga staleškoga društva. Dok se plemstvo zatvorilo unutar svojega privilegiranoga sustava, male su plemićke općine propadale, a jedva se održao sitan sloj "slobodnih ljudi". Položaj kmetova, napose onih u Zagorju, pogoršao se kada se bojišnica premjestila na rijeku Čazmu i u Pokuplje. Na njih je pao teret utvrđivanja granice, ali i plaćanja sve većih ratnih poreza. Zbog teškog položaja podložnika stvarala se sve veća društvena napetost koja je prijetila novim pritiscima i sukobima. Tu je izbila poznata buna pod vodstvom Matije Gupca (1573.). Ona nije bila samo oblik otpora protiv feudalnih nameta i nasilja (seljaci su u slučaju pobjede trebali preuzeti vlast, organizirati ubiranje poreza i čuvati granicu), već joj bila namjera otvoriti put seljačkoj / kmetskoj trgovini prema jadranskim lukama. Stoga posebno značenje imaju i gotovo istodobne bune u drugim gospoštijama, u susjednim slovenskim krajevima, pa i buna istarskih seljaka u dalekoj Pazinskoj knežiji. Seljaci su se sukobili s plemićkom vojskom pokraj Stubičkih Toplica i 9. veljače 1573. pretrpjeli težak poraz. Feudalni pritisak i u XVII. stoljeću nastavio nesmanjenom žestinom. Slobodni seljaci-ratnici iz Vojne granice, premda žive u siromaštvu, u teškim i zaostalim uvjetima, svojim statusom predstavljaju neprestani izazov težnjama višestruko ili, barem, dvostruko potlačenih kmetova svojega susjedstva: osim radnih obveza, te onih u novcu i naturi, pritišću ih i fiskalna davanja, uz strogu dužnost sudjelovanja u ratnim sukobima. Bune izbijaju od posjeda zagrebačkoga Kaptola do podložnika u Pićnu, najmanjoj istarskoj biskupiji.

Zaostajanje za *političkom Europom*

Danas bismo mogli ustvrditi da su integracijski procesi hrvatskog etničkog i političkog prostora u prostor *političke Europe* neprirodno ometani i prekidani međunarodnim prilikama, odnosima velikih sila antiosmanlijskoga bloka prema Hrvatskoj, ali i dubokom krizom koja je iznutra potresala hrvatsko društvo. U svim se spomenutim zbivanjima isprepliću hrvatske (ne)prilike s europskim političkim interesima, diplomatskim strategijama, vojnim taktikama ..., jednom riječju visoka je politika upravljala sudbinom malih naroda. Europsko je središte svoju kontinentalnu marginu nastojalo pretvoriti ne samo u mjesto pražnjenja nagomilanih međunarodnih napetosti, već i u prostor prve obrambene crte. Karakterističan primjer predstavlja svršetak Uskočkoga rata (1615.-1617./18.) – jednoga lokalnog sukoba, naraslog do međunarodnih razmjera – okončanog mirovnim ugovorima velikih sila u Madridu i Parizu, iako je u Istri i sjevernojadranskom akvatoriju pljačkaško-gerilski rat potrajao još osam mjeseci! Bio je to *europski* mir, koji glavnom dijelu njegove bojišnice i nije donio kraj rata i stradanja.

Nakon sisačke bitke 1593. i poraza Osmanlija, pogranična područja prema Osmanlijama postala su izdvojeni pojas pod upravom austrijskih vojnih vlasti. Naseljenicima, ponajviše pravoslavnim Vlasima, prebjezima i preseljenicima s područja pod osmanlijskom vlašću, kralj Ferdinand II. je posebnim dokumentom ("Vlaškim zakonima" / *Statuta valachorum*), 1630. dao niz povlastica, koje su, uz nastojanje bečkoga dvora, taj sloj izuzeli od vlasti Sabora i bana. Gotovo posebna pokrajina, Vojna je granica s dva generalata – Karlovačkim (za Hrvatsku granicu) i Varaždinskim (za Slavonsku granicu) – na poseban način utjecala na društveni ustroj Hrvatske. Kao područje bez feudalaca i ovisnih kmetova, opstojala je – paradoksalno! – uz sustav u kojemu je bio vrlo razvijen i živ upravo feudalni i kmetski odnos.

Napetosti, prijepori i sukobi potresali su i feudalnu sferu hrvatskog društva. Glavne velikaške obitelji u Hrvatskoj i dio ugarskih, bile su nezadovoljne Habsburgovcima zbog njihove politike neodlučnosti i oklijevanja da u Podunavlju preuzmu inicijativu i krenu u napad protiv Osmanlija. Usto je dvor za zapovjednike u Hrvatsko-slavonskoj granici – zapravo izdvojene iz cjelovitosti Kraljevine Hrvatske – postavljao njemačke časnike i pridonosio ozračju razmirica između graničara i hrvatskoga plemstva. Usmjereni pretežito prema Zapadu, gdje su štitili svoje dinastičke interese i nastojali ojačati međunarodni prestiž, Habsburgovci su manje pozornosti posvećivali obrani hrvatskih i ugarskih posjeda. Njihova se politička kombinatorika zasigurno temeljila i na opasnosti da hrvatsko i ugarsko plemstvo – snažno i u tim nepovoljnim uvjetima – prestankom osmanlijske opasnosti toliko ojača da bi postalo velikom preprekom apsolutističkim težnjama Habsburške dinastije. Iako je kod S. Gottharda osmanlijska vojska pretrpjela težak poraz, car Leopold I. (1657.-1705.) ponudio je sultanu mir (sklopljen u Vašvaru 1664.) kojim je svaka strana zadržala osvojeno, a usto je Porti plaćena odšteta od 200.000 dukata. Time su bile pokopane nade hrvatskoga plemstva da će rat biti nastavljen do istjerivanja Osmanlija iz ovih krajeva. Najmoćniji hrvatski velikaši odlučili se na otpor.

Bio je to i odraz svojevrsnoga "javnog mnijenja", ne samo u feudalnim krugovima već i u širim slojevima hrvatskoga društva. Iako je cijela zamisao o odlučnom i oružanom otporu u suštini predstavljala oporbeni i obrambeni čin, njezin je organizacijski oblik bio urotnički. Otud i tradicionalni, pojednostavljeni, naziv *urota* za taj iznimno važni, kompleksni, ali i prijelomni događaj hrvatske povijesti. Historiografska tumačenja upozorila su na dublje i slojevite dimenzije toga događaja, njegov politički, društveni,

gospodarski, svakako i "mentalni" kontekst. Glavni poticatelj i organizator otpora bila je obitelj Zrinski, posjednica golemih imanja od Međimurja i zagrebačkih gospoštija do onih u Pokuplju, pa sve do sjevernoga Primorja s gradom Bakrom. Prostrani teritorij (kao cjelina vrlo velik u odnosu na tadašnju rascjepkanu Hrvatsku), gospodarska moć, vojna snaga, broj žiteljstva, društvena slojevitost..., sve je to posjedima Zrinskih, u koje su bili uključeni i oni frankopanski dobivani kupnjom i rodbinskim vezama, davalo atribute državnosti. Kao pripadnica staroga hrvatskoga plemstva, usto još i gospodarski snažna, obitelj je Zrinskih, uz Frankopane, bila vrlo moćna i utjecajna u javnome životu ondašnje Hrvatske i Ugarske. Njihov je uspon ugrožavao apsolutističke i centralističke težnje Dvora, a nakon sklapanja nepovoljnog mira s Portom, velikaški se otpor počeo odigravati po urotničkome scenariju. Unatoč tajnosti, zakulisnim povezivanjima s nekim snažnim međunarodnim čimbenicima, čak i očajničkim pokušajem oslonca na Portu, ustanak je propao već u začetku. Ni pomirbena misija zagrebačkoga biskupa, ni pokajnički put po oprost u Beč, nisu mogli spriječiti odigravanje makabralne scene 30. travnja 1671. na gubilištu u Bečkome Novom Mjestu: odsijecanje glava „veleizdajnicima" Petru Zrinskom i Franu II. Krstu Frankopanu (Tržačkom) i pogubljenje glavnih nositelja urote. Tim je činom slomljen pokušaj otpora centralističkoj politici Habsburgovaca, hrvatsko je plemstvo izgubilo svoju oporbenu silu, a najistaknutije su velikaške obitelji i gospodarski uništene (nakon presude imanja Zrinskih i Frankopana izvrgnuta su sudskim pljenidbama). Veliki dio hrvatskoga prostora dospio je tako pod upravu Dvorske komore. No, smaknuti hrvatski velikaši postali su nositelji predaje o kontinuitetu hrvatske državnosti, a njihova "politička tijela" nastavila su živjeti u obliku nacionalnoga mita.

Na početku je pripomenuto kako Krbavskom bitkom 1493. započinje vremenski okvir ovog izlaganja, a sada valja ustvrditi da on završava razdobljem između poraza Osmanlija pod Bečom 1683. do Velikoga rata – u koji su se uključile i druge srednjoeuropske zemlje – godine 1699.: oslobođena je Hrvatska do Velebita, Slavonija, Bačka i Banat (od ušća Bosuta do ušća Tise). U tom je ratu sudjelovala i Mletačka Republika potaknuta širokom lepezom državno-političkih i gospodarskih interesa. Slabljenje Osmanskoga Carstva omogućavalo je kontinuitet njezine uloge na Levantu, uspješnije poslovanje u faktorijama istočnoga Sredozemlja, ali i zaokruživanje posjeda u Dalmaciji i njezinu zaleđu, čime je ojačala ulogu na Jadranu. Potičući antitursko raspoloženje širokih slojeva žiteljstva, Venecija je, uz pomoć domaćega pučanstva, postigla značajne ratne uspjehe i uspjela zaokružiti svoje posjede uz nekadašnju granicu i u Boki kotorskoj. No, taj uspješni rat protiv Osmanlija duboko se odrazio ne samo na hrvatski geopolitički prostor, već i na svijest ljudi, na njihovu "mentalnu sliku" maloga svijeta svoje opstojnosti. Nova geopolitička stvarnost sjeverne je dijelove Hrvatske odvojila od Dalmacije. To je, tada dominatno, ime sve više potiskivalo nekadašnje hrvatsko, stvarajući tako i sve dublju podvojenost.

Krize i oporavci: dvije *Europe* XVII. stoljeća

Gledano kroz prizmu opisanih političkih zbivanja, kao i neizbježne opstojnosti na geopolitičkom prostoru ovoga dijela Europe, Hrvatska je – bok uz bok s *Mitteleuropom* i europskim Zapadom – upadala u sve veće i kompleksnije krize. Teške krize pogodile su, međutim i taj prostor. Spomenuti ratovi, a i mnogi drugi koji nisu vođeni na hrvatskome tlu, bili su praćeni golemim razaranjima i ljudskim gubicima. U tijeku XVI., a napose XVII. stoljeća, Europa je stradala od epidemija bolesti, velikih i čestih nestašica (rabi se

i termin „epidemije gladi"), stradala je od elementarnih katastrofa (u francuskoj je historiografiji o tome napisano voluminozno djelo), klimatskih i svemirskih promjena. Usputno valja spomenuti vrlo zanimljivo djelo o „općoj krizi XVII. stoljeća" u kojemu dvojica povjesničara, Parker i Smith, navode pojavu velikoga broja „sunčanih mrlja" u razdoblju između 1610. i 1715.[2] Ako povjesničari, ističu priređivači ove knjige, i ne mogu tumačiti astronomske pojave, mogu se, temeljem arhivskih proučavanja, baviti njihovim posljedicama.

Na hrvatskome se tlu sasvim sigurno nisu zbivale veće nedaće i katastrofe negoli u ostalim dijelovima europskoga kontinenta. Neka su područja Europe proživljavala i gore trenutke. Pa ipak, Srednja i Zapadna Europa već su u potkraj XVII., a poglavito u XVIII. stoljeću započeli procese svojega sve bržeg oporavka. Hrvatska ih u tome nije mogla slijediti.

Iako u našoj povijesnoj znanosti još nema specijaliziranih radova interdisciplinarog i multidisciplinarnog tipa koji bi mogli temeljito potkrijepiti razloge hrvatskog zaostajanja i nesposobnosti izlaska iz krize, ovom prigodom spominjem recentnu studiju prof. Vladimira Stipetića, ekonomskoga stručnjaka naglašenog historiografskoga senzibiliteta.[3] Osloncem na teze poznatog svjetskog gospodarstvenika Angusa Maddisona, Stipetić je obradio odnos između stanovništva i bruto domaćeg proizvoda Hrvatske u dugome razdoblju od godine 1500. do 1913. Prema njegovim istraživanjima Hrvatska je od 1500. do 1700. izgubila ne samo više od četvrtine stanovništva, već je i osiromašila za gotovo dvije trećine (str.138). Tome su, drži Stipetić, između ostalog, pridonijele godine Bečkoga rata (tijekom kojeg je trećina slavonskih sela opustjela, dok su preostala stradala od pljačke soldateske), stagnacija i propadanje Venecije i njezinih kapitala, kao i dramatično gubljenje gospodarskoga potencijala Dubrovačke Republike (str. 147). Slijedeći Maddisonove modele istraživanja i dodajući im svoje, uspoređujući Hrvatsku i Europu, Stipetić je načinio vjerodostojnu, ali i potresnu sliku zaostajanja hrvatskog etničkog prostora. Vrijedno je citirati ovaj rječiti odlomak:

„Podaci Maddisonovih istraživanja pokazuju silan kontrast u ekonomskim performancama Hrvatske i drugih zemalja. Austrija, Francuska i sve skandinavske zemlje povećavaju svoj bruto-domaći proizvod [BDP] po stanovniku tijekom tih dvaju stoljeća – između 1500. i 1700. godine (za 40% Austrija, 36% Francuska, 75% Engleska, 41 Danska i Švicarska, itd.!) Sporiji razvoj ima mediteranska Europa – Italija stagnira 1700. godine na nivou dosegnutom 1500. godine, a Španjolska povećava svoj BDP po stanovniku za 29% - sporije od drugih zapadnoeuropskih zemalja, unatoč ogromnom kolonijalnom carstvu. Hrvatska, jedina od europskih zemalja za koje raspolažemo podacima *bilježi gospodarski nazadak*, budući da 1700. godine ima BDP po stanovniku za 5,5% niži nego 1500. godine. Hrvatska ima te godine najniži BDP po stanovniku od svih zemalja [...]" (str. 151).

Hrvatska nije raspolagala s proizvodnim, financijskim, prosvjetnim, ljudskim i svekolikim potencijalima, nije raspolagala svojim političkom sudbinom, pa i nije mogla slijediti trendove europskog oporavka i izlaza iz krize. Ona je u mnogočemu dijelila sudbinu Europe, ali ne i sposobnost gospodarskog i društvenog oporavka. U tome smislu valja promatrati tezu o hrvatskome europskome paradoksu, oličenom u „integracijskoj dizintegraciji" koji je proživljavao hrvatski prostor u XVI. i XVII. stoljeću.

---

2) Geoffrey PARKER – Lesley M. SMITH (a cura di), La crisi generale del XVII secolo, Genova 1988.

3) Vladimir Stipetić, Stanovništvo i bruto domaći proizvod Hrvatske (1500-1913) u kontekstu najnovijeg rada Angusa Maddisona, Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, XLI., 2003., 91-156.

HISTORIJSKI ZBORNIK

GODINA LVI-LVII
ZAGREB 2003.-2004.

UDK 93/99
ISSN 0351-2193
Historijski zbornik, god. LVI-LVII, str.1-259, Zagreb 2003.-2004.

Izdavač
Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor
Mirjana Gross
Ivan Kampuš
Franko Mirošević
Ivica Prlender
Tomislav Raukar
Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:
ABC Clio
Historical Abstracts
America: History and Life

Adresa uredništva
Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:
Horetzky